

Alegat 10.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie uznania Szkoły rolniczej w Czernichowie za zakład krajowy.

Wysoki Sejmie!

Komitet C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie przedłożył w roku przeszłym C. k. Ministerstwu rolnictwa memoriał, w którym starał się wykazać potrzebę przemiany rolniczego zakładu naukowego w Czernichowie, zaliczanego podówczas do zakładów niższych, na średnią Szkołę rolniczą, zarazem zaś upraszał, ażeby C. k. Ministerstwo rolnictwa poparło go w przeprowadzeniu tej przemiany.

W skutek memoriału powyższego wystósowało C. k. Namiestnictwo we Lwowie z polecenia C. k. Ministerstwa rolnictwa dnia 5. Kwietnia 1877 L. 15.803. do Wydziału krajowego odezwę treści następującej:

Przedewszystkiem oznajmiło C. k. Namiestnictwo, że J. E. p. Minister rolnictwa tylko w takim razie mógłby wejść w ocenienie projektu przemiany Szkoły Czernichowskiej na średni zakład rolniczy, jako też wziąć pod rozwagę, czy dalsza subwencya na dokończenie budowy tamtejszego gmachu szkolnego w kwocie 9.000 zł. w. a. mogła by być udzieloną ze skarbu państwa, gdyby przejście tego zakładu pod zarząd kraju było zapewnione. Wyliczywszy następnie powody, dla których J. E. p. Minister rolnictwa uznanie Szkoły Czernichowskiej za zakład krajowy uważa za pożądane, poruszyło C. k. Namiestnictwo kwestyę stósowności projektowanej przez Komitet Towarzystwa rolniczego przemiany Szkoły. Nakoniec zaś wyraziło prośbę, aby Wydział krajowy tak w przedmiocie projektu uznania Szkoły za zakład krajowy jako też w przedmiocie planu jej reorganizacji objawił mu swoją opinię.

Na pismo powyższe odpowiedział Wydział krajowy odezwą z dnia 11. Maja 1877 L. 11.305:

1) że napotkawszy na znaczne a do owej pory jeszcze nie uchylone trudności w przeprowadzeniu uchwały Wysokiego Sejmu co do objęcia Szkół rolniczych w Dublanach na własność kraju, obawiałby się w razie uznania Szkoły rolniczej w Czernichowie za zakład krajowy przedewszystkiem, aby uregulowanie stósunku tejże Szkoły jako zakładu krajowego do gospodarstwa folwarcznego w Czernichowie nie nastęczyło takich samych trudności, i z tego powodu nie mógłby wystąpić w Wysokim Sejmie z wnioskiem zmierzającym do uznania Szkoły pomienionej za zakład krajowy;

2) że uważa za pożądane, aby Szkoła Czernichowska zorganizowaną została jako średni zakład rolniczy, a obok niej utworzona w Czernichowie praktyczna Szkoła parobków na wzór takiejże Szkoły w Dublanach.

Odpowiedź ta wywołała odezwę C. k. Namiestnictwa z dnia 2. Czerwca 1877 L. 26.105, w której C. k. Namiestnictwo usiłowało wykazać, że trudności, stojące zdaniem Wydziału krajowego na przeszkodzie uznaniu Szkoły rolniczej w Czernichowie za zakład krajowy, dałyby się usunąć. Przy tej sposobności zaś nadmieniło C. k. Namiestnictwo, że C. k. Ministerstwo rolnictwa tylko w razie przejścia Szkoły pod zarząd krajowy mogłoby udzielać stale znaczniejszych zasiłków z funduszków państwa na utrzymanie tego zakładu.

W krótko potem Komitet C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, zawiadomiony przez C. k. Namiestnictwo o treści wspomnianego wyżej reskryptu C. k. Ministerstwa rolnictwa, wystósował ze swej strony dnia 11. Lipca 1877 L. 7834 podanie do Wydziału krajowego, w którym oświadczył gotowość nie tylko do oddania Szkoły rolniczej w Czernichowie krajowi na własność, ale także do jednoczesnego odstąpienia na rzecz Szkoły całego majątku nieruchomości i ruchomego, z którego dochód służył dotąd na jej utrzymanie.

Dalej nadeszła w tej sprawie odezwa C. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 19. Grudnia 1877 L. 9327. Odezwą tą oznajmiło C. k. Prezydium Namiestnictwa :

że J. E. p. Minister rolnictwa w skutek przedłożonego mu przez Komitet C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie memoriału wysłał C. k. profesora, p. Fryderyka Haberlandt do Czernichowa z poleceniem, aby na podstawie własnych spostrzeżeń objawił ze stanowiska dydaktycznego swoje zdanie pod względem zaprojektowanej przemiany zakładu Czernichowskiego na średnią Szkołę rolniczą;

że p. Haberlandt, zwiedziwszy Szkołę Czernichowską, przedłożył C. k. Ministerstwu rolnictwa sprawozdanie, według którego formalne podniesienie Szkoły Czernichowskiej do rzędu średnich Szkół rolniczych jest pożądanem, a może nastąpić bez jakichkolwiek ważniejszych zmian w obecnym ustroju Szkoły;

że J. E. p. Minister rolnictwa, załączając sprawozdanie powyższe (reskrytem z dnia 7. Listopada 1877 L. 12059), jako główny warunek dalszego subwencyonowania Szkoły rolniczej w Czernichowie wskazał ponownie objęcie jej w zarząd kraju, zarazem zaś przyrzekł, na wypadek dopełnienia tego warunku do końca Maja 1878, wstawić kwoty potrzebne na dokończenie budowy gmachu szkolnego w Czernichowie i na podwyższenie rocznej dotacji Szkoły w preliminarz budżetu na r. 1879;

że w celu zapewnienia Szkole rolniczej w Czernichowie subwencji rządowej należy unormować stosunek C. k. Ministerstwa rolnictwa do tej Szkoły w taki sam sposób, w jaki unormowano stosunek tegoż Ministerstwa do krajowych Szkół rolniczych w Dublinach, a statut organizacyjny Szkoły zastosować do wskazówek udzielonych swego czasu przez C. k. Ministerstwo rolnictwa;

że wreszcie J. E. p. Minister rolnictwa zamierza zaprowadzić ogólne urządzenia na rzecz nauki gospodarstwa wiejskiego, które do pewnego stopnia zastąpią naukę pobieraną w niższych Szkołach rolniczych, w obec czego odpada na razie potrzeba utworzenia w Czernichowie niższej Szkoły rolniczej.

Tej samej treści zawiadomienie otrzymał równocześnie od C. k. Prezydium Namiestnictwa Komitet C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie; a w skutek tego pismem z dnia 15. Stycznia 1878 L. 7937 ponowił prośbę, aby Wydział krajowy wszedł z nim w bliższe porozumienie w sprawie uznania Szkoły Czernichowskiej za zakład krajowy.

Z powyższego wynika, że C. k. Rząd udzielenie wszelkich dalszych zasiłków dla Szkoły rolniczej w Czernichowie stanowczo uczynił zawisłym od uznania Szkoły tej za zakład krajowy. Zasiłków tych zaś potrzebuje Szkoła na przyszłość więcej jeszcze niż dotąd, gdyż przeprowadzenie zamierzonej reorganizacji zakładu, której konieczność została uznana tak przez Komitet Towarzystwa krakowskiego jako też przez C. k. Rząd, pociągnie za sobą niewątpliwie podwyższenie kosztów jego utrzymania. Z drugiej strony usunął był Komitet przez oświadczenie z dnia 11. Lipca 1877 tę trudność, która zdaniem Wydziału krajowego objęciu Szkoły Czernichowskiej w zarząd kraju głównie stała na przeszkodzie.

W obec tego Wydział krajowy czuł się zniewolonym do zawiązania rokowań z Komitetem C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie w celu przygotowania wniosku o uznanie Szkoły Czernichowskiej za zakład krajowy i zaważał Komitet rozporządzeniem z dnia 15. Lutego 1878 L. 23394, ażeby mu dostarczył dat potrzebnych do uzasadnienia projektu oraz oznaczył warunki, pod któremi by zgodził się na oddanie Szkoły Czernichowskiej wraz z folwarkiem na własność kraju.

Wezwaniu temu uczynił Komitet zadość pismem z dnia 7. Maja 1878 L. 8010.

Znalazłszy, że warunki wyszczególnione przez Komitet w piśmie powyższem stanowić mogą podstawę układu względem objęcia Szkoły Czernichowskiej na własność kraju, oznajmił Wydział krajowy Komitetowi rozporządzeniem z dnia 24. Maja 1878 L. 29130, że warunki te przyjmuje z małymi zmianami, i zawezwał go zarazem, ażeby sobie wyjednał od Zgromadzenia Ogólnego C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie upoważnienie do zawarcia układu z Wydziałem krajowym. Według pisma Komitetu zaś z dnia 20. Czerwca r. b. L. 34.038 Zgromadzenie Ogólne udzieliło Komitetowi upoważnienie takie uchwałą z dnia 4. Czerwca r. b.

W końcu nadmienić jeszcze wypada, że Wydział krajowy, porozumiewszy się z Komitetem co do warunków objęcia Szkoły Czernichowskiej na własność kraju, zawiadomił o tem C. k. Namieśtnictwo we Lwowie odezwą z dnia 28. Maja r. b. L. 30.580, dołączając prośbę, aby C. k. Ministerstwo rolnictwa wstawiło dla Szkoły Czernichowskiej w budżet na rok 1879 subwencyę nadzwyczajną w kwocie 12000 zł. w. a. na dokończenie budowy gmachu szkolnego, a oprócz tego odpowiednią kwotę jako stałą dotacyę roczną tejże Szkoły. Na podanie to wprawdzie do tej pory Wydział krajowy nie otrzymał rezolucyi, lecz oświadczenia C. k. Rządu, o których wyżej była wzmianka, nie pozwalają wątpić, że oczekiwana rezolucya wypadnie pomyślnie.

Skreśliwszy przebieg dotychczasowych rokowań w sprawie uznania Szkoły Czernichowskiej za zakład krajowy, przechodzi Wydział krajowy do opisu przedmiotu tychże rokowań.

Funduszu na zakupienie folwarku Czernichowskiego w celu założenia tamże Szkoły rolniczej dostarczyły Towarzystwu rolniczemu krakowskiemu przeważnie składki w kraju zebrane. Szkoła otwartą została w roku 1860 i odtąd utrzymywaną była częścią z dochodów własnych (opłat uczniów) i dochodów folwarku, częścią z subwencyi państwowych i krajowych. Wostatnich latach wynosiła subwencya państwowa po 2.000 zł. w. a., a subwencya krajowa po 7.000 zł. w. a. rocznie.

Szkoła Czernichowska powstała pierwotnie jako niższy rolniczy zakład naukowy. Okazało się jednakże w krótkim czasie, że zakład z tym zakrojem nie znajdzie odpowiedniej liczby uczniów. W skutek tego zaczęto od r. 1865 stopniowo rozszerzać plan nauk, przez co zakład przeobrażał się coraz więcej na średnią Szkołę rolniczą. Przeobrażenie to jednakże do tej pory nie dokonało się jeszcze w zupełności, — głównie z braku dostatecznych funduszy, — a Szkoła Czernichowska po dziś dzień nie posiada wybitnego charakteru, gdyż nawet najnowszy jej statut organizacyjny (z r. 1876) nie postawił jej jeszcze całkowicie na równi z średnimi szkołami rolniczemi.

W roku szkolnym 1876/77 wykładało w Szkole Czernichowskiej oprócz Dyrektora dziewięciu nauczycieli. Uczniów zaś liczyła Szkoła na Oddziale przygotowawczym 8, na Oddziale I. 15, na Oddziale II. 7, na Oddziale III. 6, razem 36.

1/. 2/. Co się tyczy wartości pieniężnej Szkoły i folwarku, to według załączonych 1/. zestawień, opartych na wykazach Komitetu C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, wartość Szkoły wynosi 56 755 zł. 60 ct., a wartość folwarku 82.414 zł. 76 ct. w. a., razem przeto 139.170 zł. 36 ct. w. a. Od kwoty tej jednakże wypada potrącić długi hipoteczne ciężące na majątności Czernichowskiej.

Długi te wynoszą obecnie 16.615 zł. 35 ct. w. a., w czem mieści się 3115 zł. 35 ct. jako reszta skapitalizowanej dzierżawy wieczystej, 8.000 zł. w. a. jako reszta dwóch pożyczek zaciągniętych w krakowskiej Kasie Oszczędności, i 5500 zł. w. a. jako reszta trzeciej pożyczki z tejże Kasy. Prócz tego zaś ma Szkoła do spłacenia pożyczkę bezprocentową w kwocie 5.000 zł. w. a. zaciągniętą z Funduszu na postawienie korpusu ochotników galicyjskich. Jako czysta wartość Szkoły wraz z folwarkiem pozostają przeto 117.555 zł. 1 ct. w. a.

Powód bezpośredni, dla którego Wydział krajowy podjął sprawę uznania Szkoły rolniczej w Czernichowie za zakład krajowy, wymieniony był już wyżej. Względy zaś ogólne zniewalające do objęcia tej Szkoły w zarząd kraju są też same, które Wydział krajowy przytoczył swego czasu na po-

parcie wniosku o uznanie Szkół rolniczych w Dublinach za zakłady krajowe i które skłoniły Wysoki Sejm do przyjęcia tego wniosku. Zbytecznym więc zdaje się Wydziałowi krajowemu powtarzać tutaj ówczesne argumenta. Natomiast podnieść mu wypada jako okoliczność, która silnie przemawia za uwzględnieniem życzenia C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, to, że Towarzystwo jak już wyżej nadmieniono, przez swą uznania godną ofiarność, polegającą na zrzeczeniu się wszelkich praw do majątności Czernichowskiej na rzecz tamtejszej Szkoły rolniczej, usunęło z góry największą trudność, jaką uregulowanie stosunku pomiędzy Szkołą a gospodarstwem folwarcznem w razie uznania Szkoły za zakład krajowy nastęrczyć by mogło.

Dalej nadmienia jeszcze Wydział krajowy, że nie zamierza zorganizować Szkoły Czernichowskiej w ten sposób, aby takowa współzawodniczyła z wyższą szkołą rolniczą w Dublinach. Zdaniem Wydziału krajowego bowiem wystarcza dla kraju jeden należycie zorganizowany i dobrze uposażony wyższy zakład rolniczy. Obok tego obciążałoby uposażenie i utrzymanie dwóch takich zakładów zbytecznie budżet krajowy, gdy tymczasem można ze Szkoły Czernichowskiej, jak to już nadmienił p. profesor Haberlandt w swem sprawozdaniu, bez trudności i bez wielkich ofiar ze strony kraju utworzyć średnią Szkołę rolniczą w ścisłem tego słowa znaczeniu, t. j. zakład, którego zadaniem będzie kształcenie urzędników gospodarczych średniej kategorii — zatem zakład równie potrzebny krajowi i równie dlań pożyteczny jak wyższa Szkoła rolnicza.

Nakoniec pozwala sobie Wydział krajowy wyrazić przekonanie, że w obec ofiar, jakie Towarzystwo rolnicze krakowskie poniosło już na rzecz Szkoły Czernichowskiej i do jakich obecnie objawiło gotowość, jest niemal obowiązkiem kraju objąć pieczę nad pożytecznym dziełem Towarzystwa w chwili, gdy Towarzystwo uznało, że siły jego nie wystarczają do zapewnienia dziełu temu pożądanego rozwoju.

Wydział krajowy wnosi przeto:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm zgadza się na uznanie Szkoły rolniczej w Czernichowie za zakład krajowy pod warunkami niżej określonymi i upoważnia Wydział krajowy do zawarcia w myśl tych warunków umowy z Komitetem C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, jeżeli C. k. Ministerstwo rolnictwa zapewni Szkole stałą roczną dotację w kwocie 5.000 zł. w. a. niemniej nadzwyczajną zapomogę jednorazową w kwocie 12.000 zł. w. a.

Warunki wyżej wzmiankowane są następujące:

1) C. k. Towarzystwo gospodarczo-rolnicze w Krakowie oddaje krajowi na własność folwark swój w Czernichowie wraz z całym inwentarzem żywym i martwym niemniej inwentarzem tamtejszej Szkoły rolniczej, jej księgozbiorem, muzeami i innymi zbiorami.

2) Kraj przejmuje na siebie wszelkie długi hipoteczne ciężące obecnie na majątności Czernichowskiej a nadto dług Towarzystwa w kwocie 5000 zł. w. a., powstały w skutek zaciągnięcia bezprocentowej pożyczki z Funduszu na postawienie korpusu ochotników galicyjskich. Również przejmuje kraj na siebie wszelkie obowiązki, jakieby spadły kiedykolwiek na Towarzystwo z tytułu dotychczasowego posiadania folwarku Czernichowskiego i Szkoły rolniczej w Czernichowie.

3. Kraj obowiązuje się utrzymywać w Czernichowie średnią Szkołę rolniczą jako zakład krajowy z językiem wykładowym polskim pod bezpośrednim nadzorem Kuratorji złożonej z trzech członków, mianowicie z delegata C. k. Rządu, delegata Wydziału krajowego i delegata C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, a pod nadorem zwierzchniczym Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

4. Kraj obowiązuje się wszystkie dochody z majątności, którą otrzymuje na własność od C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, obracać na rzecz Szkoły rolniczej w Czernichowie.

5. Kraj obowiązuje się tym z teraźniejszych nauczycieli Szkoły rolniczej w Czernichowie, którzy przejdą na etat krajowy, policzyć dotychczasowe lata służby przy Szkole powyższej do emerytury, tym zaś, którzyby po objęciu Szkoły w zarząd kraju posady swe utracili, udzielić jednorazowe wynagrodzenie, którego wysokość oznaczy Wydział krajowy w porozumieniu z Komitetem C. k. Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie.

6. Jeżeliby zakład naukowy w Czernichowie przestał być zakładem krajowym, lub przestał być Szkołą rolniczą, albo jeżeliby język polski przestał być jedynym i językiem wykładowym w tejże Szkole, wreszcie jeżeliby Wydział krajowy z jakichbądź powodów przestał sprawować nadzór zwierzchniczy nad tą Szkołą -- natenczas wraca Szkoła napowrót do Towarzystwa gospodarczo-rolniczego, a Towarzystwo odzyskuje własność wszystkich przedmiotów wyliczonych w ustępie pierwszym bez obowiązku zwrotu wkładów przez kraj poczynionych.

7. C. k. Towarzystwo gospodarczo-rolnicze w Krakowie może w razie rozwiązania się wszystkie prawa, przyznane mu niniejszą uchwałą, przelać na trzecią osobę.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z W. Ks. Krakowskiem.

We Lwowie dnia 27 Sierpnia 1878.

Marszałek krajowy:

Ludwik hr. Wodzicki w. r.

Członek Wydziału krajowego:

Dr. Józef Wereszczyński w. r.

sprawozdawca.

Wartość Szkoły rolniczej w Czernichowie.

		zł.	ct.	zł.	ct.
I. Ziemia.					
Grunta wydzielone dla Szkoły objęte są wykazem gruntów folwarku		—		—	
II. Budynki.					
1	Główny gmach szkolny	43151	60		
2	Dom zwany Leśniczówka (zamieszkały przez nauczycieli) wraz z skrzydłem i stajnią	3750	—		
3	Dom zwany po Kucielskich (zamieszkały przez nauczycieli)	1200	—		
4	Dom drewniany nowy	300	—		
5	Skład narzędzi rolniczych Szkoły wraz z przytykającą doń szopą	1200	—	49601	60
III. Urządzenie.					
1	Wewnętrzne urządzenie Szkoły	108	—		
2	Urządzenie mieszkań uczniów, sal jadalnych i t. d.	1146	—		
3	„ „ nauczycieli	479	—		
4	Składy zapasowe i materiały dla Szkoły	757	—		
5	Przyrządy ogniowe i inne przy budynkach szkolnych	382	—	2872	—
IV. Środki naukowe.					
1	Laboratorium chemiczne wraz z kuchnią chemiczną	1450	—		
2	Zbiór mineralogiczny wraz z szafą	135	—		
3	Przyrządy fizyczne wraz z szafą	187	—		
4	Przyrządy geometryczne i miernicze	18	—		
5	Okazy zoologiczne wraz z szafą	319	—		
6	Przedmioty służące do wykładów botaniki	56	—		
7	Instrumenta weterynaryjne	20	—		
8	Zbiór nasion rolniczych wraz z szafą	98	—		
9	Zbiór narzędzi rolniczych i modeli takich narzędzi	1055	—		
10	Biblioteka wraz z szafami	784	—		
11	Ogród botaniczny wraz z szkółką drzew i pasieką	160	—	4282	—
Razem		—	—	56755	60

Wartość folwarku Czernichów.

		morgi	saż. □	zł.	ct.	zł.	ct.
I. Ziemia.							
1	Ogród murem opasany	2	—	400	—		
2	Rola	64	368	9289	11		
3	Las a) bukowy 78m. 1063saż. □ 2359 zł. 93 ct.						
	b) jodłowy i świerkowy 24m. 83 " " 1202 " 60 "						
	c) sosnowy 131m. 172 " " 5244 " 30 "	233	1318	8806	83		
4	Wikle nad Wisłą	60	44	10804	95		
5	Plac pod budowę galarów	4	926	457	87	29758	76
		364	1056				
II. Budynki.							
1	Budynek wynajęty Szkole ogrodniczej	—	—	3000	—		
2	Stajnia dla bydła i koni	—	—	1200	—		
3	Wozownia i skład na narzędzia rolnicze	—	—	600	—		
4	Stodoła	—	—	1000	—		
5	Szopa przy stodole	—	—	300	—		
6	Szopa na kierat do młocarni	—	—	400	—		
7	Chlewy dla nierogacizny i wychodki	—	—	85	—		
8	Kuźnia wraz z narzędziami	—	—	585	—		
9	Oranżerya i inspekta wraz z roślinami i przyrządami do jedwabnictwa	—	—	187	—		
10	Mury parkanowe	—	—	778	—		
11	Dwie bramy do głównego podwórza	—	—	52	—		
12	Plot z chrustu	—	—	328	—		
13	Karczma zajezdna w Czernichowie wraz z stajnią	—	—	1100	—		
14	Karczma zajezdna nad Wisłą u przewozu wraz z stajnią	—	—	1800	—		
15	Prom własny duży i drugi wspólny mały	—	—	170	—		
16	Budy jarmarczne na placu targowym	—	—	85	—	11670	—
III. Inwentarz żywy.							
1	Konie (4 konie robocze, 1 koń stary i 1 kuc. razem 6)	—	—	440	—		
2	Bydło rogate (11 krów, 8 jałówek, razem sztuk 19)	—	—	2240	—		
3	Owce (sztuk 7)	—	—	66	—		
4	Trzoda chlewna (sztuk 21)	—	—	860	—	3606	—
IV. Inwentarz martwy.							
1	Narzędzia i przyrządy rolnicze i leśne	—	—	800	—		
2	Młocarnia	—	—	180	—	980	—
	Do przeniesienia					46014	76

Z przeniesienia

V. Inne źródła dochodu skapitalizowane.

1	Prawo propinacyi wraz z dochodem z przewozu na Wiśle (czynsz pobierany rocznie 1800 zł. a. w.)
2	Kamieniołom wapienny (dochód roczny przeszło 200 zł. a. w.)
3	Piec rumfordzki do wypalania wapna (dochód roczny prze- szło 2000 zł. a. w.)
4	Prawo rybołówstwa (dochód roczny około 140 zł. w. a.)
	Razem

zł.	ct.	zł.	ct.
		46014	76
18000	—		
2000	—		
15000	—		
1400	—	36400	—
—	—	82414	76